

Útszéli virágszál fehér szirmai

Tersánszky Józsi Jenő *A margarétás dal* című kisregényéről¹

Absztrakt. Tersánszky Józsi Jenő 1929-es megjelenésű regénye, *A margarétás dal* a félig orosz, félig német származású nő, Natasa Gajdarova sorsát tárja elénk. A pusztai militarista színből azonban kilép ez a főhősnő, aki sokkal inkább foglalkozik a szerelemről alkotott belső-lelki dilemmáival és tévképzeivel, mint a kívül pusztító háború szerencsés vagy szerencsétlen fordulataival. A főhősnő jellemének paradoxitái, a regény világképe és elbeszélés-technikája, valamint a közbeékelte szövegtípusok aspektusai nemcsak a befogadás, hanem az értelmezés oldaláról is produktivitást kívánnak meg. Natasa érzelmi világát és az elbeszélés furfangos praktikáit csak úgy érthetjük meg, ha a „regényes szívügy” külső és belső indítékait és mozgatórugóit is feltárjuk, s a szövegben rejlő, elharapott és elhallgatott mondatokat kiegészítjük.

Bevezetés

Natasa Grigorjevna Gajdarova, *A margarétás dal* című háborús regény² főhősnője óriási lelki küzdelmeket él át az első világháború kellős közepén. „A mottója nem új”³, ahogyan az már a kisregény első soraiban is kiderül, történetének lapjai pedig a nő sors által – Pilinszky János ismert mondatát idézve és parafrázálva – „[...] újra és újra átvérzik a történelem szövetét.”⁴ A tények jelen esetben ugyanis azokat a háborúkat jelölik, amelyek során a hátszágban hagyott nő magának a tárgyasulás folyamatának esik áldozatul; mint elhagyott tárgy, megválik gazdájától, vagy épp az erőszak által gazdát cserél. Az átvonuló idegen katonák kedvükre szórakozhatnak és fölényeskedhetnek rajta, használhatják őt saját kielégülésükre. Reménytelen szenvedéséből mégis olykor felcsillannak azok a tiszta, eszményített

1 Tanulmányom címe és témája csupán egy részét dolgozza fel a 2024 szeptemberében a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetemen tartott előadásomnak. A konferencián elhangzott prezentációm eredeti címe: „*Tőről metszett szerelmek: A három hontalan leány: Kurázi, Nasztaszja és Natasa fondorlatos játszmáinak összevetése.*” A következőkben az összehasonlító elemzés helyett Tersánszky regényének részletesebb vizsgálatát tartottam elsődlegesnek. További tanulmányokban természetesen szeretném majd kifejteni *A margarétás dal* intertextuális kapcsolódásait, lehetséges irodalmi előképeit. Jelen munkámban azonban mindezt nem vállalkozom.

2 Tersánszky regényének általam elemzett kiadványa: TERSÁNSZKY JÓZSI JENŐ, *A margarétás dal*, Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó: 1991.

3 TERSÁNSZKY JÓZSI JENŐ, *I.m.*, 5.

4 PILINSZKY JÁNOS, *Ars poetica helyett = Nagyvárosi ikonok*, szerk. DOMOKOS MÁTYÁS, Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1991.

vagy máskor épp az ironia keserű humorával felépített gondolatmenetek és felismerések, amelyek átvérzik s egyúttal újrírják a történelem rideg periódusainak fejezeteit.

Elemzésem célkitűzése, hogy részletesebben vizsgáljam Tersánszky kisregényének elbeszélés-technikáját, különleges szerkesztésmódját s a regény szereplőinek tulajdonságait. Először a két főszereplő, Natasa és von Thallódy hadnagy kapcsolatából fogok kiindulni, amely perspektíva meghatározza a történet további eseményeit is. Ezt követően kitérek a regény szerkezetére, a különböző műfajú betétszövegek (dal, levél, tanulmány) jelentőségére. A harmadik pontban a történet ellenpólusait és Natasa életének árnyoldalait vizsgálom meg, majd ezután a szöveg zárását fogom elemezni, különös tekintettel a kihagyott, alternatív befejezések lehetőségeire. Az összefoglalásban a konklúziók levonása mellett kitérek a tanulmányom hiányjeleire is, amelyek további releváns kutatások és értelmezési szempontok bevonását eredményezhetik.

Másrészről jelen munkám részletesebb gondolatfutamaival szeretnék hozzájárulni Tersánszky tágabb értelemben vett háborús prózájának a felelevenítéséhez, amely más elemzéseimben a szerző további regényeinek – így a *Viszontlátásra, drága...* vagy az *Egy ceruza története* – tanulmányozását is indokoltta tehetik.

Natasa és von Thallódy szerelme

24

Az olyan kilátástalan perspektívákban, mint amilyeneket például a háborúk idéznek elő, az egyén óhatatlanul is találkozik önmaga elevenebb, igazabb énjével, amely a békés állapotok közepette – megfelelő a bevett konvencióknak – rendszerint a felszín alatt marad. Natasa Gajdarova is ennek megfelelően hagyja hátra az elfogadott jót, az illetet. Félig orosz, félig német származása és példás neveltetése arra predestinálná őt, hogy a polgári attitűdöt kövesse. Természete azonban már a háború nyersességének közvetlen tapasztalása előtt is hajlik a kalandra és a szabadságra, amellyel nem fér össze az érzelmek és a vágyak illendő elfojtása. Nem a háború rontja el, szeretői már korábban is vannak, akiket viszont sokáig nem vall be édesanyjának. Ez a különös kettősség adja meg a regény dinamikáját: Natasa ugyanis egyféleképpen tesz, és kétféleképpen gondol. Tetteihez minden alkalommal igyekszik az egyszerre lélektani és kényelmi magyarázatokat megtalálni: *Szinte rosszul esett, mit számít, ezt így éreztem, stb.*⁵ Ezek a magyarázkodások annál is hitelesebbek, minthogy Natasa elsősorban az érzelmeire támaszkodik. Megérzései, pillanatnyi benyomásai olyannyira prioritást élveznek, hogy sokszor ezekre hivatkozva magyarázza meg utólagosan a döntéseit:

„Én, tudom, bele sem szóltam a beszélgetésbe. De nem bántam, hogy ott maradtam. Itt akarom ezt megmagyarázni magának Herterichről is, magamról is, hogy ez a helyzet hogy hatott von Thallódyval. Én folyvást von Thallódyt néztem. Nem tudom, hogy már

5 Vö.: LUKÁTS János, *Vadvirág a tűzvonalban – Tersánszky Józsi Jenő: A margarétás dal = Könyvekről – a magyar próza magánolvasatban*, Pomáz: Kráter Műhely Egyesület, 2012, 59.

először tetszett is ő nekem? Az is meglehet. [...] Szinte valami büszkeség volt és élvezet, hogy itt ülhetek vele, és láthatom, és hallom beszélni.”⁶

Az idézetből is kitűnik, hogy Natasában él az eszményiség, a boldogság utáni vágy egy igazabb életre, amelynek megtestesítője a frontról visszatért von Thallódy hadnagy lenne. A frontvonal közelébe költözött és a háborúval éppen csak megismerkedő főhősnőnek ugyanis szinte rögtön benyomásai születnek erről a rideg, marcóna világról. Viszonyulása kétpólusú, amelynek egyik végében az ordibáló, agresszív férfiak, így az alezredes vagy épp Herterich parancsnok állnak, míg a másik oldalon az idealisztikus hősszerelmes, von Thallódy alakja látható. Amennyiben az előbbi kategóriával van dolga, vagyis a Herterich (és más tucat közkatona vagy épp tiszt) közönséges vágyaival, addig könnyedén átadja magát, mondhatni prostituálódik. Thallódy hadnaggyal viszont, aki az igazi és sértetlen szerelmet szimbolizálja, folyvást kínlódik, és nem tudja magát „csak úgy egyszerűen” átadni neki. Ezt a fordított női pszichológiát híven interpretálja a Natasa melletti *másik* elbeszélő, Nagy Ferenc újságíró következő megjegyzése:

„Hogy ez mire is vihet? Ez a történet tanulsága. És hogy ostobaság legtöbb esetben a nők részéről az efféle? Egy szempontból okvetlen. Ez a szempont pedig az, hogy ebben a tekintetben is, mint annyi másban, a középszerűség az, ami markába röhög a kivételességgel szemben. Ezt különben leszögezte Sa is. Egy hülye állattal szemben felényi aggálya sincs, ha megkapja őt. Azzal szemben berzenkedik, aki bevette a szívét.”⁷

A *másik* elbeszélő kérdéskörére a későbbiekben még kitérünk, egyelőre maradjunk a tőle idézett tanulságnál! Hiszen a fentebbi sorok egyszerre összegzik Natasa személyiségének kettős természetét és a regény alapvető dilemmáját is: a test és a lélek szembenállását. Natasa Herterichnek nem mer *nem*-et, Thallódynak nem tud *igen*-t mondani. Élete legnagyobb bűnének és tévedésének pedig nem az előbbit, hanem sokkal inkább az utóbbit tartja. Thallódyval találkozva minden egyes alkalommal az a fajta polgári „nagyzási mánia” jön rá, amely ellen egész életében küzd, és amit ő maga is a szíve mélyén megvet. Tisztességesnek akar látszódni a frontról visszatért hadnagy előtt, ezért letagadja a múltját.

Thallódy mintha érezné ezt a meghasonlást Natasában, több alkalommal is a szemére veti az őszinteség hiányát. Ugyanakkor Natasa azért sem tud természetesen viselkedni szeretett hadnagya társaságában, mert Thallódy teljesen elüt a környezetétől: mintha csak egy mesebeli királyfi lépett volna abba a romlott, pusztuló világba, amelynek kellős közepén, egy düledező „kastély” emeleti szobájában őrzik az „erkölcsreiben bukott királylányt.” Az a fajta abszolút jó tehát, amit Thallódy erkölcsreiben és lovagias attitűdjében⁸ képvisel, sokáig érthetetlen Natasa számára.

6 TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *l.m.*, 44.

7 TERSÁNSZKY, *l.m.*, 59.

8 A regény folyamán von Thallódy hadnagy több alkalommal is bizonyítja lovagiasságát: folyamatosan gondoskodik Natasa védelméről a hőbörgő alezreddessel, az udvariatlan és erőszakos zászlóssal és más katonatársaival szemben. A regény második felében pedig, amikor Natasa otthagya a frontvonalat színésznői karrierbe kezd, megmenti Natasát egy kirobbanni látszó botránytól, és közbenjár a hadseregnel a lány honosítása érdekében.

Első találkozásukkor emiatt „szemtelen fiú”-nak tartja őt, mégis bájosnak látja esetlenségeit. Natasa legtöbbször a hadnagy gyöngédségét, finomságát s az ezzel keveredő, lemondó szomorúságát emeli ki. Ahogy a lány képtelen magát „csak úgy átadni” a nagy szerelemnek, addig Thallódy nem tud „csak úgy játszani”, flörtölni a nőekkel. Gátlásos, melankóliára hajlamos viselkedésével olykor még magát is kigúnyolja:⁹

„Na – szólt erre von Thallódy, mikor megértette tőlem a Lisenka vélekedését magáról. – Na, ha csak azt a három cserép kaktuszt nem tekintem nagybirtokomnak otthon a szobám ablakán. Mondja meg ennek a kis művésznőnek. És a hatodik és hetedik ágnak a grófi koronámon azokat, amikkel a hölgyek szarvaznak föl.”¹⁰

Natasa tragédiája a vélt és valós szerepek közötti választás, más szóval az identifikálódási problémák szüntelen krízisében rejtezik. A körülötte összeomló világ egyszerre adja meg és veszi el a szűkebb értelemben vett társadalmi integritás lehetőségeit. Akárhova menekül, akármekkora vagyonhoz jut, sosem tudja végleg elfelejteni von Thallódy hadnagyot¹¹, aki a történet végén csupán egy kép, egy örökké fájó emlék formájában marad meg neki.

Motivikus dokumentumok: az Ohranyin-tanulmány és a hön áhított passzíresei

26 Érdemes megfigyelnünk a regény szerkesztésmódját is, amelyben számtalan irodalmi műfaj ötvöződik: tanulmányrészlet, levelek, versek vannak közébeekelve a szövegbe, s ezek alkotják meg azt az intertextuális hálót, amely kellő komplexitással tárja eléink Natasa összetett érzelmi világát, viszonyulását a férfiakhoz. A műfaji keveredések sűrű mintázata mellett Tersánszky az egyszerű mesélést egy önreflexív narrációval tarkítja, s ebben a metanyelvi keresztmetszetben egyúttal poétikai önmeghatározásokat is használ. Ékes példája ez utóbbinak a regény bevezetése: egy „történet” kerül eléink, melynek „mottója” van, s ebből röviden tájékozódhatunk, miről is fog

9 Vö.: RÓDAY László, *Fordított világrendben = Tersánszky Józsi Jenő*, Budapest: Gondolat Kiadó, 1983, 179–180.

10 TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *I.m.*, 89.

11 Azok a kettősségek, amelyek Natasát jellemzik, tudniillik, hogy egyszerre él züllött életet és megvan benne a – másokat segítő – naivitás, a regény végére Thallódy személye körül is megjelennek, igaz, inkább külső megítélések, mint belső megállapítások formájában. Mikor kitudódik, hogy hamis névvel egzisztálnak, Lisenka például többször is a balszerencséjével hozza összefüggésbe a hadnagyot, s ekkor még maga Natasa is elbizonytalanodik: *„Istenem! – gondoltam... Mi ez hát? Az ördög sántikál a von Thallódy lábán? Ahányszor két szót váltok vele, fölkeveredik a pokol!”* (TERSÁNSZKY, *A margarétás dal*, 121.) Ugyanakkor a lovagiasság kapcsán már említett kiállásakor Thallódyt egy földre szállt angyal alakjaként is interpretálhatjuk. Erre pedig Herterich parancsnok hívja fel a figyelmet, mikor hosszú idő után, újra találkozva Natasával, átadja neki a rég áhított honosító levelet: *„[...] És a mostani levelében, tessék, olvassa, itt van, ezt írja a bátyám: ennek a te nevelőkisasszonyodnak, kérlek, valami hatmázsás pártfogója lehet a hadügyben, hogy ez az akta keresztülment.”* (TERSÁNSZKY, *I.m.*, 134.) Ördögi és angyali katonatiszt, züllött és nagylelkű színésznő. A két szerelmes így lesz egymásnak a nemezeje.

szólni a könyv. Ezt követi a korábban már említett *másik* narrátor, Nagy Ferenc újságíró bemutatkozása, aki elmondja a narráció szerkezetével kapcsolatos dilemmáit, majd elkezd a mesélést Natasa bemutatásával.¹² A jellemzés során kitér a lány egyik oroszországi szeretőjére, bizonyos Ohranyinra, akinek a dolgozatából idéz is. Ohranyin valójában a teljes regény elméleti háttérét dolgozza ki, amelyre Natasa a későbbiek folyamán, még a bombázások alatt is vissza-visszagondol:

„És én, eközben, az a legfurcsább előttem, hogy folyvást Ohranyinnak egy ostoba okoskodásán töprengtem, amit von Thallódyra akartam vonatkoztatni. De nem jutott eszembe, hogyan mondta ezt Ohranyin. Hogy a tisztességes emberek azok, akik kereskednek a szerelemmel. De miért? Nem jutott eszembe, hogy van ez vonatkozásban azzal, hogy Ohranyin szerint tulajdonképp fordítva kellene csinálni. Hogyha két ember, egy férfi és egy nő megtetszenek egymásnak, akkor előbb legyenek egymáséi, és aztán tudják meg, hogy alkalmasak-e egymásnak a szerelemre, a családra, az együttélésre...”¹³

A tanulmányt „az emberi berendezkedés ferdeségeiről” címmel foglalhatjuk össze. Jóllehet a szerzője, Ohranyin a tanulmány téziseit tettekkel kevésbé igazolja, mégis mindezzel megalapozza a regény fentebb tárgyalt konfliktusát. Nézetei szerint ugyanis az emberi lélek gyengesége leginkább a szerelem terén mutatkozik meg, ahol sürgősen és betegesen mondható gyávaságot, szemérmet érez. Ohranyin – Tersánszky rezonőrjeként – úgy véli, hogy a klasszikus kor még derűs és hedonista volt, az újabb gondolkodásmód viszont a mazochizmuson (önkínzás) alapszik, s a kielégítetlenséget erényként állítja be. Sürgősen szenvedésnek ítéli mindezt, hiszen az egészséges életöszton¹⁴ rejtett igazságként mindig a felszín alatt fog lapangani.¹⁵

Egy másik főbb aspektus, amely visszavezet minket a regény konstruáltsága felé, az olvasóval való kommunikáció. Nagy Ferenc páratlan ügyességgel szerkeszti össze Natasa beszámolóját, saját magyarázatait és a különböző műfajú betét-szövegeket, így az Ohranyin-tanulmányt is. Ennélfogva az olvasó nem pusztán befogadó, hanem nagyon is aktív részesévé, mondhatni „társ szerzővé” avanzsálódik a teljes mű megalkotásában. A hermeneutika oldaláról vizsgálva ezt a modellt a következőképp vázolhatjuk fel: Natasa szól Nagy Ferenchez, ő pedig az olvasóhoz. Ez a harmónia pedig szükségessé teszi az újságíró kiszólásait és közbevetéseit, hiszen e közvetítés nélkül csupán a mesélés aktusából indulhatnánk ki, amely legfeljebb két fél

12 Vö.: CSÁNYI Erzsébet, *A regénypoétika és „egy regényes szívügy” találkozása – Tersánszky Józsi Jenő: A margarétás dal = Virgonc szavak virgonc királya: In memoriam Tersánszky Józsi Jenő*, szerk. TARJÁN Tamás, Budapest: Nap Kiadó, 1999, 63–64.

13 TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *I.m.*, 63.

14 A derű mellett talán az egyik, ha nem a legfőbb ismérve Tersánszky Józsi Jenő írásművészetének az életöszton. Ohranyin elképzelése intertextuálisan nemcsak Natasa vágyait, de Tersánszky egy másik kedvelt regényhősné, Kakuk Marcinak (és persze ezáltal nagyon sok más regényhősné) a gondolkodásmódját is igazolja. Ezek a karakterek (Ohranyinnal ellentétben) nem kívánják megváltoztatni a világot, csupán a saját életüket akarják minél teljesebben, örömmel telve megélni.

15 Vö.: RÓRAY László, *I.m.*, 178.

közötti dialogicitást eredményezne. Példaként említhető mindjárt az a „szerkesztői utasítás,” amely bennünket, olvasókat is beavat a történetészövés mozzanatába:¹⁶

„Nem különös, hogy a munkából pont az a hely van aláhúzva, ahol ez a fiatal világtatarozó a szerelemmel foglalkozik? Lemásolom ide ezt a részt. Akinek unalmas, az lapozza tovább olvasatlan.”¹⁷

A tanulmány tehát e szerzői csavarral ellentétben nagyon is fontos a regényben: hiszen az „olvasatlanul átugrás” performativitása eltüntetné a befogadásból azt az elméleti hátteret, amely később a gyakorlatban, azaz Natasa életében megnyilvánul. Ohranyin – beszédes neve az 1905-ös alapítású cári titkosrendőrség, az Ohrana¹⁸ névváltozata – csakúgy, mint a tanulmánya elvi szinten marad fenn a szövegben. Nevéhez méltóan elkapják őt egy titkos társaság gyűlésén. Nagy Ferenc erről – Natasa beszámolója alapján – így informál minket:

„Egy nagy gyárvállalat konkurensének ügynökei akartak zendülést szítani¹⁹ a gyárvállalat munkásai közt, egy nagy szállítás előtt. A legjobb pedig az a dologban, hogy a konkurens vállalatban magának a cári család tagjainak is voltak részvényei. Ohranyint éppen akkor füelték le társaival és a munkások közt elterjesztésre szánt nyomtatványokkal, mikor Ohranyin neszét vette valahonnan az egész ügynek, és a titkos gyűlésükön szóvá akarta tenni.”²⁰

28

A tanulmányrészlet (mint metatextus) tehát ez esetben is túléli képzeletbeli szerzőjét, s így válik az egyik központi motívumává a regénynek.

Szintén a történet allegóriájává válik a passzírsein, azaz a honosításra alkalmas okirat. Natasának eleinte semmit nem jelent ez a papír, sőt ennek beszerzése inkább egy súlyos teherként rakódik a vállára, amelytől minél hamarabb szabadulni kíván. Szállásadói, a nyárspolgár Zndrovickiéek ugyanis szüntelenül azzal nyaggatják őt, hogy a szabadságukért és a papír megszerzéséért áldozza fel szépségét a tisztelnél. Kerítősködnék, könyörögnek, s olykor fenyegetőznek is. A sors fintora, hogy végül nem Zndrovickiéek, hanem maga Natasa kapja meg ezt a papírt. Erről ugyan Herterich kapitány már korábban is biztosítja őt, ám tényleges formában csak később, amikor új, színésznői életében egy szerencsétlen affér folytán fény derül személyazonosságára, csak mindezt követően jut hozzá Herterich (és von Thallódy) segítségével a honosítást biztosító igazoláshoz:

16 Vö.: CSÁNYI Erzsébet, *I.m.*, 63–64.

17 TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *I.m.*, 8–9.

18 A II. Sándor orosz cár elleni merénylet után (1881) alakult meg az új védelmi titkosrendőrség, az Ohrana, amely a nihilista és forradalmi szervezeteket vette célkeresztbe. A Védelmi Osztály a birodalom politikai és titkosrendőrsége volt. (Vö.: Kiemelés tőlem: <https://magyarnarancs.hu/tudomany/terror-es-ellenterror-102804> [2024. 11. 13.]

19 A gyári zendülés képe ismerős lehet Tersánszky egy másik kisregényéből, a *Kakuk Marci a zendülők közt* cselekményéből. Századeleji történelmi zsánerként is használható, mint a munkás proletárok lázadása az elnyomó urak ellen.

20 TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *I.m.*, 14.

„Herterich szinte magán kívül lett, mikor meglátott. – Drága Natasa, hogy örülök! Honnan kerül maga elő? És így tovább. Képzelve, az aszfaltfiókjából elővesz egy ekkora borítékot, és azt mondja: - Üdvözlöm kegyedet, Gajdaroff Natasa kisasszony, mint oszt-rák állampolgárt. Itt vannak az okmányai.”²¹

A passzírsein – amely a német katonai nyelvezetből fakadó hivatalos dokumentum kiejtésbeli variánsa – egyúttal a szövegben bemutatkozó, hierarchikus és militarista berendezkedésnek is a szimbóluma. A civileknek kiváltság, a hadseregnek adminisztráció. Nem véletlen, ha a tisztek nem szívesen járnak utána a honosítási és egyéb kérelmeknek, amelyek viszont a lakosság számára kulcsfontosságúak... S a frontvonalról elkerülve Natasának is azok lesznek.

Hol rejtetik a valódi erkölcs? – Zndrovickiéktól Pane Zsárnóig

Ismételten fel kell idéznem azt a tézist, amelyet még Natasa jellemzésénél állítottam; jelesül, hogy egy összeomló, apokaliptikus világkép közeledtével mutatkozik meg az egyén legigazabb és legőszintébb énje. Ez ugyanis nem csupán Natasára, de Zndrovickiékra is igaz. Ha van ennek a szövegnek a háború és a szerencsétlen körülmények mellett visszahúzója, akkor az bizonyosan az osztrák település pökhendi házaspárja. Zndrovickiék jöllehet nem a klasszikus értelemben vett antagonisták velejéig romlott csoportját növelik, finnyásságuk, kétszínűségük és önzőségük nem ismer határokat. A férfi a gyenge polgár megszemélyesítője, akinél Natasa a történet elején szállást szerez. A háború beköszöntével pedig Zndrovickiék lesznek azok, akik a saját boldogulásukért győzködik Natasát, hogy legyen az épp ott állomásozó trénhadnagy, Herterich parancsnok szeretője. Voltaképpen kerítésködni, árusítják a lányt a maguk hasznára.²²

„És nemcsak Zndrovicki rimánkodott nekem, hanem a felesége is. Képzelteti, tanácsokat adott nekem, hogy bármi történik is velem, az nem olyan rémséges. Egyáltalán nem olyan rémséges, ha Herterich sóvárgásainak engedek. Ha ő fiatalabb volna, és ő tetszenék neki, már nem is haboznék! Stb. stb. Valósággal fölvilágosított nemileg Zndrovickiné, tudja.”²³

Natasa persze nem nekik engedve, hanem saját akaratából adja át magát annak, akit ő akar. Szabadságában és nagylelkűségében teljes ellenpárja az alakoskodó házaspárnak. A fentebb említett okmányért, a passzírseinért noszogatják Natasát, ugyanakkor már előre megvetik és lenézik őt erkölcstelenségéért.²⁴ Ám mindez a nyereszkeedés nem marad megtorlatlan. Egy alkalommal ugyanis, mikor a kastély környékén lévő hadilőszerek egy parasztcsalád sütögetése folytán véletlenül felrobbannak, a dühöngő alezredes büntetésből egy csűrbe zárja a civileket. Natasa

21 TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *I.m.*, 133.

22 Vö.: RÓNAY László, *I.m.*, 173.

23 TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *I.m.*, 24.

24 Vö.: LUKÁTS János, *I.m.*, 61.

ekkor már von Thallódy szerelmese, és a zárt helyiségben a szintén bezárt Zndrovickiék (újra) őt teszik felelőssé az ügyben. Él azonban a közeli malom épületénél egy szintén kikapós leány, Lisenka, aki ki nem állhatja Zndrovickiékát. (Az érzés természetesen kölcsönös, a házaspár is lenézi ezt a lányt.) Lisenkát is bezárják a csűrbe, és amikor meghallja, hogy Natasát szidalmazták, barátnője megvédése és a házaspár iránti mérhetetlen ellenszenv felszínre kerüléseként felemlegeti Zndrovickiék bűneit:

„De Lisenka szertelen dühös volt. Odafordult Zndrovickinéhez, és hangosan, hogy a szín végében is meghallhatták, így kezdte neki. – Még te mersz beszélni? Kéknadrágos Nedvinácska! Azt akarod, én is beszéljek rólad? Hát csak nézek valamit. Itt a lányodat. Őt nézem. Különbön pedig, ha én kokott vagyok és a tisztekkel mulatok, mit csináltak ti? Azt csináltátok, amit békében, itt a faluban. Loptok most is. A más szerzeményét lopjátok. Arra jó a nevelőkisasszony, hogy tisztékhez kergessétek, akikből aztán élősködtök. Hát ez rosszabb, mint kokottoskodni. [...] Tudod-e, te Zndroviczki nagyságos úr, hogy a feleségedet nem ütötték így mindig az osztrákok, hogy daganatot kapjon a bőrére, és mérges legyen rájuk? Akarod, hogy tanút hozzak neked, az Anecska bátyját, aki látta, hogy a nagyságos feleségedet hogyan szorította az asztalhoz, ott a tiszt menázsban, a trénektől, az a magas, fekete tiszt és aztán a díványon? Így ni, bizony!”²⁵

30 Súlyos vádak ezek, amelyek az álszemérmet és a bújtatott erkölcstelenséget leleplezik, s amelyek éppen ezért nagyobb bűnökként tételeződnek, mint a két őszinte lány, Natasa és Lisenka nyilvános mulatozásai. S bár Natasa – mikor évekkel később, színésznői karrierjéből visszatér – megsajnálja az addigra nincstelen házaspárt, Lisenka még akkor sem hajlandó szóba állni velük.

A frontvonal kiszolgáltatottságából egy élhetőbb világba Lisenka személyén keresztül vezet az út. Von Thallódy távozása és az egyre kilátástalanabbá váló helyzet arra ösztönzi a lányokat, hogy új életet kezdjenek egy másik városban. S amíg Lisenka „útszéli találékonyasága” biztosítja a bevételt, Natasa neveltetésének hajdani emlékeit váltja aprópénzre. Családnevéhez illően (Gajdarova – gajdok) dalokat komponál, s így színpadra viszi a *margarétás dalt* is, amely a saját keserű sorsának, a reménytelen várakozásnak könnycseppekkel átitatott, lírai variánsa.²⁶

Lisenkáék a módosabb kapcsolataik révén jutnak egyről a kettőre. Natasa itt tanul meg igazán helyezkedni, s a beszédes nevű mecénások – így: Pane Zsárnó, Herr Krantz, Pepe vagy épp Eugen Pulitzer Ritter von Eberstadt (Puli lovag)²⁷ – révén

25 TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *I.m.*, 83, 85.

26 Vö.: LUKÁTS János, *I.m.* 62.

27 A felsorolt mecénások nevei és becenevei mind-mind egyfajta jellemző tulajdonságot takarnak a történetben: Pane Zsárnó, aki az elsődleges kapcsolatot jelenti Lisenkáéknak az „új világba”, eredetileg egy illatszerkereskedést üzemeltető francia hölgy (Madame Jarneaux), akinek szláv hangzású becenevéhez a latinból jött *Pane* (= kenyér) mint a kenyérkereset forrásául szolgáló előtag társult. Fia, Herr Krantz, aki Lisenkáék lokáljának tulajdonosa, szintén a nevéből adódóan (eredetileg a német *der Kranz* – koszorú változata), egyfajta összetartást, vagy épp magát az előadói társulást is jelképezheti. Puli lovagnak pedig jellegzetes vonása, hogy igencsak féltékeny szeretője Natasának, s akár a hú pástorkutya, ő sem tűr meg mást a „gazdaasszonya” körül.

tud lakáshoz és kellő vagyonhoz jutni. Az élet ugyan kényelmesebb, ám a múlt kétségei újból és újból felbukkannak. Von Thallódy a legváratlanabb pillanatokban jelenik meg: olykor fizikálisan, de legtöbbször levél formájában csalsa elő Natasában az érzéseket. Főhősnőnk naivitását és legbensőbb tisztaságát pedig jól jelzi, hogy még mindig él benne a szerelem és találkozni kíván hadnagyával. (Ebben még legjobb barátnője, a jobb sorsot hozó Lisenka sem tudja megakadályozni őt!) Félreértések sorozata, hamarabb kiadott szabadság, megkésett levélváltások – mintha mind-mind a két szerelmes egyesülésének útjába állnának.²⁸ Ezekről szenved Natasa is, akit a megghiúsult próbálkozásai folytán méltán sajnálhat az olvasó. Egy-egy ilyen eredménytelen hajszá után kezd neki ugyanis a züllésnek, amelynek csak von Thallódy felejtése árán tud megálljt parancsolni. Ördögi kör ez, akár egy függő: Natasa ugyanis a szerelem függője, megszállottja. Mégis a köztes úton marad, s e regényes út során jut el az önismeret egy igen magas fokára: nem válik képmutatóvá, mint Zndrovickié, de nem is züllik el teljesen, ahogyan Lisenka és a későbbi kokainista barátai teszik. A regény végén sikerül rátalálnia a szerelemre, a *másik* elbeszélő személyében.

Tragic End vagy Happy End? – Alternatív befejezés(ek)

Ki is ez a *másik* elbeszélő, Nagy Ferenc újságíró, aki állandóan bele-beleszól Natasa emlékeibe? A kérdés tisztázatlanul marad egészen a regény végéig. Amit tudunk róla, hogy kiválóan ért a szerkesztéshez és egy kisregény megkomponálásához: neki köszönhetjük ugyanis a főszereplő felvezetését, külső-belső láttatását, a Natasa beszédéhez hozzákapcsolt Ohranyin-tanulmány részletének hozzátoldását, az olvasókhöz intézett kommentárokat és magyarázatokat, s az ismétlés elkerülése érdekében tett átvezetéseket. Ezek a metanyelvi fordulatok mind-mind a regény szerkezetét határozzák meg.²⁹ Figurálisan az újságíró egy bírósági tárgyalás előtt jelenik meg, amikor is találkozik a beidézett tanúval, Natasával. Találkozásukkor Natasát – mikor Nagy Ferenc egy pillanatra a kalapját és a szemüvegét is leveszi – valami különös rokonszenv ejti rabul, s meg is hívja az újságírót kávézni. Otthonában aztán elárulja neki, mit is érzett akkor a bécsi törvényszék folyosóján:

„Tíz perc leforgása alatt arról értesültem Natasa Grigorjevna Gajdarovától, hogy én, Nagy Ferenc, a Magyar Élet belső munkatársa, kísértetiesen hasonlítok egy dr. Thallódy Lajos nevű magyar tartalékos hadnagyra. Az arcom, a termetem, a hangom, a modorom annyira ennek az embernek a hasonmása, hogy Gajdarov Natasa kisasszony, akinek a lakásában ültem, esküt tett rá nekem, hogy a törvényszék folyosóján, mikor levettem szemüvegemet és a kalapomat, azt hitte, hogy maga dr. Thallódy Lajos van előtte, s a szemüveg levételével meg akarta ismertetni magát velem. Ez a dr. Thallódy oly rendkívüli körülmények között bukkant elé az életében többször, hogy most, ennél a találkozásnál, velem, ha nem tudná biztosan, hogy...”³⁰

28 Vö.: LUKÁTS János, *Uo.*

29 Vö.: CSÁNYI Erzsébet, *I.m.*, 63.

30 TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *I.m.*, 139.

Az idézetből számunkra ez az utolsó, elharapott mondat válik igazán érdekessé. A regény utolsó szakaszában tudomást szerzünk Thallódy hadnagy halálhírérl és a róla készült fényképről, és Nagy Ferenc a két szerelmes tragédiáját a saját személyével oldja föl. Következésképp az újságíró lép az elhunyt hadnagy helyébe. A képlet látszólag világos és kellően be is van bizonyítva. Ám a zszurnalisztával való találkozás idézete azért is fontos, mert kronológiailag megelőzi a fénykép és a hadnagy halálának elbeszélését. Mi következhet tehát ebből? Ha a későbbi híreket eltöröljük és kizárólag az iménti találkozásra koncentrálunk, akkor egy olyan narratív teóriát alkothatunk, amely pontosan Natasa elharapott mondatát egészítené ki. Ez pedig a következőképpen konkretizálódik: von Thallódy megjelenése mindig oly váratlan körülmények között történt, hogy az újságíró (szembetűnő külső hasonlóságával és udvarias modorával) szakasztott mása a hadnagynak. Ha tehát hihetünk ennek a fordulathoz, és feltárjuk Tersánszky implikációját, akkor ez egyúttal azt is jelenti, hogy Nagy Ferenc és von Thallódy hadnagy ugyanaz a személy. Ennek a feltevésnek pedig a következő magyarázat felelne meg: az újságíró a frontról újra visszatért a civil életbe, és egy egészen új személyazonosság formájában kereste fel szerelmét. Erre utalhatna Natasa észrevétele és mondatának utolsó öt szava: „[...] ha nem tudná biztosan, hogy...”³¹

Ez a feltevés azonban már a rákövetkező mondattal megsemmisül. Talán nem is véletlen, hogy Nagy Ferenc mindezt az olvasókhöz intézett magyarázat formájában adja közre:

32 „De önök már ismerik a történetet egy bizonyos pontig, tartsuk hát be az események sorrendjét.”³²

Az újságíró tehát nem ad teret a korábbi értelmezési lehetőségnek a kibontására, sőt, a későbbiekben magával a kronológiai sorrenddel és más tények behozatalával igazolja, hogy ő és von Thallódy hadnagy két külön személy. A regény végéhez fűzött magyarázatával megmarad a hős hadnagy árnyékának, s így a boldog beteljesedés helyett egy keserű és szatirikus befejezést kanyarint a regénynek.

Ez a narratív fordulat, amely a személyazonosság sejtetésétől a dicső múlt és a sovány vigaszú jelen³³ kontrasztjáig vezet minket, jól mintázza egyúttal Natasa és Nagy Ferenc elbeszélői párharcát is, amelyben végül a bizonyítékokkal rendelkező ráció, az érzelmek és sejtelmek fölé kerekedik.

S habár, mint jól látjuk, a befejezés Tersánszky regényének esetében inkább az újságíró szája íze szerint való, a tragikus vég felülírása mégis megtörtént. Ernest Hemingway (*Búcsú a fegyverektől*) vagy Erich Remarque (*Nyugaton a helyzet változatlan*) háborús művei helyett ezt a *felülírási szándékot* egy jóval később, 2001-ben született angolszász regény, Ian McEwan *Vágy és vezeklés*³⁴ című, nagyszabású történetének végével is párbeszédbe hozhatjuk. Elemzésem utolsó részében Tersánszky és McEwan szövegeiből idézek fel gondolatpárhuzamokat.

31 TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *Uo.*

32 TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *Uo.* 140.

33 Natasának ugyanis a front hőse helyett be kell érnie egy egyszerű újságíróval.

34 A továbbiakban használt kiadás: Ian McEWAN, *Vágy és vezeklés*, ford. LUKÁCS Laura, Budapest: Ulpius-Ház Könyvkiadó, 2007.

McEwan nagysikerű könyvében az elbeszélő kislány, Briony Tallis hatalmas fantáziával van megáldva és egyúttal elátkozva. Az ifjú író nő felnagyítja nővére, Cecilia Tallis és udvarlója, Robbie Turner bimbózó kapcsolatának jelentőségét, amikor egyszer a könyvtárban szeretkezésen kapja őket. Gyermeki gondolkozásában gonosznak ítéli Robbie-t, aki álnokul nővéreire tört. Az ezt követő események pedig – mint a kislány kezébe került szerelmi vallomás, majd egy botrányos családi estély – mind-mind elmélyítik benne a képet, hogy Cecilia udvarlója, a bohókás Robbie egy aljas ember. A döntő esemény, amikor az estélyen több unokatestvére is eltűnik, végül arra készíti Briony-t, hogy vallomást tegyen a kihívott rendőrségnek. Képzeletével kiszínezi és még erőteljesebben vádolja a fiút, akit ezért a gyermekek eltűnésével és még súlyosabb vétekkel hoznak összefüggésbe. A regény későbbi fejezetei bemutatják a börtönben ülő, ártatlanul meghurcolt Robbie reménykedését és szabadulását, az azt követő frontszolgálatát és menetelést Dunkerque-nél,³⁵ az elválasztott szerelmesek levelezését és az időközben érett nővé cseperedett Briony vezeklését.

A párhuzam az említett *felülrírási szándékon* alapszik. Az elbeszélő ugyanis e gyermekkori naivitását érettebb fejtel már bűnként éli meg. Ezért vezekel ápolóként a hadikórházban és keresi fel a regény végén az évtizedekig nem látott nővérét, Ceciliát. Nővérehez időközben hazaérkezett a frontról szerelme, Robbie is, s így az egykori gyermeki bűntett ellenében a következő szigorú elégtételt róják fel Briony-nak:

„A legfontosabb lépéssel már magad is egyetértettél. Amint teheted, elmész a szüleidhez, és elmondasz nekik mindent, amit tudniuk kell ahhoz, hogy meggyőződhesenek korábbi vallomásod valótlanosságáról. [...] A második feladatot már holnap teljesíted. [...] Ügyvédhez mérsz, törvénytörő esketőhöz, és nyilatkozatot teszel, melyet tanúk jelenlétében aláírsz. Ebben elmondod, mi mindent vétettél, és hogy visszavonod korábbi vallomásodat. Mindkettőnknek küldesz belőle egy példányt. [...] Aztán írsz nekem egy sokkal részletesebb levelet. Mindent beleírsz, amit lényegesnek tartasz. Mindent, ami arra vezetett, hogy azt mondd, engem láttál a tónál. És hogy miért ragaszkodtál a történetedhez mindvégig, hónapokon át, amíg sor nem került az ügyem tárgyalására, jóllehet magad sem voltál egészen biztos benne. Ha nyomást gyakoroltak rád, akár a szüleid, akár a rendőrség, tudni akarom. Megértetted? Ennek a levélnek hosszúnak kell lennie.”³⁶

Briony ezt készséggel el is fogadja, azaz fogadná, ha mindezen párbeszéd egyáltalán megvalósult volna. Csakhogy ez a jelenet a valóságban nem, csupán a képzeletében játszódott le. Ápolónőként már nem találkozott az általa korábban vádolt Robbie-val és nővérel, Ceciliával sem. Mindezt a regény utolsó lapjain – amikor egy újabb időbeli ugrással már az elbeszélő öregkorához érkezünk – fejt ki nekünk a könyvét író Briony, leleplezve egyúttal az igazságot:

35 Dunkerque (vagy angolul: Dunkirk) kikötőváros Franciaországban. A regény egyik fejezete a II. világháború nagy ütközetét, az 1940-ben történő dunkerque-i csatát idézi fel, amelyben a francia–brit szövetségesek a Harmadik Birodalom csapatai ellen küzdenek. Robbie karakterét is itt láthatjuk újra, aki a bombázások közepette a francia kikötőváros felé igyekszik a hazatérés reményében.

36 McEwan, *I.m.*, 327.

„Volt egy bűn. De voltak szeretők is. A szeretők és a boldog befejezés járt a fejemben egész éjszaka. [...] Az összes korábbi változat könyörtelen volt. De most már el nem gondolhatom, mi célt szolgált, ha közvetlen vagy közvetett eszközökkel mindenáron el akarnám hitetni olvasómmal, hogy Robbie Turner 1940 júniusában Bray Dunes-nél meghalt vérmérgezésben, vagy hogy Ceciliát ugyanez év szeptemberében a Balham földalatti-állomást elpusztító bomba ölte meg. S hogy én egyiküket sem láttam abban az évben. [...] Micsoda befejezés volna ez? Milyen értelmet, reményt vagy örömet meríthet az olvasó egy efféle beszámolóból? Ki hinné el szívesen, hogy soha többé nem találkoztak, hogy soha nem teljesült be a szerelmük? [...] Nem tehettem meg velük.”³⁷

Emiatt kellett tehát az elképzelt jelenet, amelyben Robbie és Cecilia elégtételt ad az elbeszélőnek. A *margarétás dalban* Natasa már majdnem eljut ehhez az elképzelt igazság kimondásához és felvezetéséhez: „... ha nem tudnám biztosan.” Az elbeszélés azonban nem hagyja befejezni a mondatot, más utat választ: Natasa kénytelen szembesülni von Thallódy hadnagy halálával, amely szintén egy kettétört szerelem tragédiájához vezet. Tersánszky regényében végül a múlhatatlan sebekre nem a valós események átírása jelenti a gyógyírt, hanem egy másik, az igazihoz hasonló személy szerelme.³⁸

Nagy Ferenc nézőpontja hasonlít Briony-hoz, amennyiben mindketten sokáig *külső, objektív* személyként nézték végig két szerelmes be nem teljesült sorsát. Mégis a két regény zárásának összeolvasása a felülírási szándékban központosul, amelyet maga az élni akarás elemi szükséglete ösztönöz, ahogy ezt az újságíró is afféle végszóként elmondja:

„Az élet, az életünk, azzal, hogy fájdalmakon át tovább folyik, és küzd a jobbért, a boldogabbért, a legnagyobb optimista. Így tehát az élet ábrázolásában, a regényben is jogsabb a *tragic end*-nél a *happy end*, amely a bizalomra tár kaput.”³⁹

³⁷ Ian McEwan, *Uo.*, 350.

³⁸ Amennyiben viszont továbbra is fenntartjuk azt a bizonytalan hipotézisünket, hogy Nagy Ferenc újságíró és von Thallódy hadnagy egy és ugyanazon személy és csak a két szerelmes költötte hozzá ezt a megtévesztő befejezést, úgy természetesen *A margarétás dal* is épp olyan eufémizmusa a valós tragédiának, mint a *Vágy és vezeklés* elképzelt jelenete.

³⁹ TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *I.m.*, 154.

Összefoglalás

Az eddigiek alapján elmondhatjuk, hogy *A margarétás dal* egy kivételesen megszerkesztett, magával ragadó, tragikomikus szerelmi történet, amely a háborús kontextusból táplálkozva és azt bőven túllépve számos kérdést vethet fel a kutatók számára. Munkám során ezen aspektusok közül igyekeztem a főbb pontokra rátérni, bevonva a regénnyel kapcsolatos korábbi megállapításokat is.

Natasa és von Thallódy hadnagy kapcsolatát vizsgálva a kettősségek és paradoxitások rengetegét vázoltam fel, amelyek egyfelől a test és a lélek folyamatos szembenállását, másrésről a főhősnő identifikálódási problémáját tükrözték. (Natasa egyféleképpen cselekszik, de mindig kétféleképpen gondolkozik.)

A szöveg szerkezete irodalmi műfajok keveredését és ötvöződését foglalja magában. Az elbeszélés tanulmányrészlettel, levelekkel és versekkel, továbbá egy önreflexív, kettős természetű narrációval egészül ki. A *másik* narrátor, Nagy Ferenc teremti meg azt a hermeneutikai modellt, amelyben Natasa hozzá, ő pedig az olvasóhoz szól. Mindemellett a regény elvi háttérét dolgozza ki Natasa egy korábbi szeretője, Ohranyin, akinek a tanulmányából Nagy Ferenc idéz, s amely így a főszereplő későbbi dilemmáját is megalapozza. A másik központi motívum az úgynevezett passzírseín, vagy másként a honosító levél: egyszersmind a küzdelem, a fenyegetés és a túlélés szimbólumaként jelenik meg a szövegben.

Erkölcsei aspektus szerint a lány szállásadói, a Zndrovicki házaspár poláris ellentétét képezik Natasának. Gyáva emberek, akik kizsákmányolják a főszereplőt. Erről az igazságot Lisenka tárja fel, amikor felsorolja a civilek előtt a házaspár vétkeit. Zndrovickiékkal ellentétben Lisenka az új élet kapuját jelenti Natasának, akivel a történet második felében elutazik, és bárí színésznőnek áll. Főhősnőnk azonban Zndrovickiéktól és Lisenkától is különb: még pislákol benne az eszményi szerelem lángja, amely megmenti őt az álszeméremtől (amelyet Zndrovickiéik képviselnek), és a teljes züllöttségtől is (amelybe pedig Lisenka kényszerül).

A befejezés kérdéskörében egyrészt Nagy Ferenc újságíró szerepét vizsgáltam. Ő az, aki harmadik, szinte objektív félként végigkíséri a két szerelmes reménytelen sorsát, néhol közbeszól, és végül figurálisan is megjelenik a történetben, hogy hasonlóságával elnyerje Natasa szívét. Ez a hasonlóság elindíthat egy teóriát, mely szerint a két férfi karakter, von Thallódy és Nagy Ferenc ugyanaz a személy, ám erre a történet végső passzusai rációfolnak. Mintha Nagy Ferenc és Natasa elbeszélői párharcában az előbbi kerekedne felül, s így a ráció győzi le az érzelmeket.

Más oldalról *A margarétás dal* végszavait felidézve párhuzamot vontam egy, a 2000-es években készült angolszász regénnyel, Ian McEwan *Vágy és vezeklés* című művével. A két opuszt a történelem *felülírási szándéka* köti össze, melyekben mindkét külső elbeszélő – így Nagy Ferenc és a másik regényben Briony Tallis is – a tragikus valóságot kívánják megszépíteni, játszódjon az akár az első, akár pedig a második világháború korszakában.

Több narratív és műfaji kérdés vetülhet még fel, melyek részletesebb taglalására már a folytatólagos tanulmányokban vállalkoznék. A további kutatások során érdemlegesnek tűnik a történet elemzése, például Tersánszky Józsi Jenő más, háborús tematikájú regényeinek viszonylatában is. Natasa sorsa pedig, mint a

háború borzalmaiba csöppent nő archetípusa, bőséges intertextuális kapcsolódásokat jelenthet mind a hazai, mind pedig a világirodalom széles palettáján.

Irodalom

BEBESI György, *Terror és ellenterror – Az orosz titkosszolgálatok örök mintája, az Ohrana*, Magyar Narancs, 2017. 04. 09., <https://magyarnarancs.hu/tudomany/terror-es-ellenterror-102804> (2024. 11. 19).

CSÁNYI Erzsébet, *A regénypoétika és „egy regényes szívügy” találkozása – Tersánszky Józsi Jenő: A margarétás dal = Virgonc szavak virgonc királya: In memoriam Tersánszky Józsi Jenő*, szerk. TARJÁN Tamás, Budapest: Nap Kiadó, 1999, 60–64.

LUKÁTS János, *Vadvirág a tűzvonalban – Tersánszky Józsi Jenő: A margarétás dal = Könyvekről – A magyar próza magánolvasatban*, Pomáz: Kráter Műhely Egyesület, 2012, 59–63.

McEWAN, Ian, *Vágy és vezeklés*, ford. LUKÁCS Laura, Budapest: Ulpius-Ház Könyvkiadó, 2007.

PILINSZKY János, *Nagyvárosi ikonok*, szerk. Domokos Mátyás, Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1970.

RÓNAY László, *Tersánszky Józsi Jenő*, Budapest: Gondolat Kiadó, 1983.

TERSÁNSZKY Józsi Jenő, *A margarétás dal*, Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1991.

White petals of a roadside flower: about Jenő Józsi Tersánszky's short novel *A margarétás dal*

36

Abstract. Jenő Józsi Tersánszky's 1929 novel, „A margarétás dal”, tells the story of Natasha Gajdarova, a woman of half-Russian and half-German origin. This protagonist, however, steps out of the purely militaristic colour, and is more concerned with her inner-spiritual dilemmas and delusions about love than with the fortunate or unfortunate twists and turns of the war that ravages the outside world. The paradoxes of the protagonist's character, the worldview and narrative technique of the novel, and the aspects of the interspersed textual types demand productivity not only in terms of reception but also of interpretation. Natasha's emotional world and the cunning practices of her narrative can only be understood if the external and internal motives behind this 'novelistic affair of the heart' are also explored, and the bite and silence of the sentences in the text are added to.

Keywords: paradoxical character, narrative technique, love story, interjected text types

Haramza Kristóf (PhD-hallgató)

Pázmány Péter katolikus Egyetem,

Bölcsészettudományi Kar, Irodalomtudományi Doktori Iskola (IDI)

7700, Mohács, Liget utca 43.

haramza.kristof@gmail.com